

PLANY WYNIKOWE

PRZEDMIOT: GEOGRAFIA

KLASY 1 – 3 SZKOŁY BRANŻOWEJ I STOPNIA

Plan wynikowy z wymaganiami edukacyjnymi przedmiotu geografia dla klasy I szkoły branżowej I stopnia, uwzględniający kształcone umiejętności i treści podstawy programowej

Temat	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
I. Źródła informacji geograficznej					
1.1. Metody pozyskiwania informacji geograficznych	Uczeń: – wymienia źródła informacji geograficznej; – wskazuje źródła informacji geograficznej; – wie, na czym polega obserwacja w geografii.	Uczeń: – definiuje źródła informacji geograficznej; – opisuje źródła informacji geograficznej; – zna przykłady informacji pozyskiwanych na podstawie obserwacji i pomiarów prowadzonych w terenie.	Uczeń: – wskazuje na możliwości wykorzystywania różnych źródeł informacji geograficznej; – umie ocenić przydatność źródeł informacji geograficznej; – potrafi wskazać konkretne metody obserwacji adekwatne do zamierzonych celów badań.	Uczeń: – potrafi wykorzystać źródła wiedzy geograficznej adekwatnie do sytuacji.	Uczeń: – wskazuje zastosowania wiedzy o źródłach informacji geograficznych w życiu; – potrafi samodzielnie znaleźć informacje dotyczące środowiska geograficznego miejscowości, w której mieszka lub jej najbliższej okolicy, analizuje je i ocenia ich przydatność; – samodzielnie projektuje prowadzenie obserwacji w terenie w zależności od założonych celów badań.
1.2. Metody prezentacji zjawisk w tabelach i na wykresach	Uczeń: – rozróżnia wykres kołowy, liniowy i słupkowy, potrafi odczytać z nich dane; – potrafi odczytać dane przedstawione w tabeli.	Uczeń: – rozumie, w jakiej sytuacji stosuje się konkretne typy wykresów; – potrafi konstruować wykresy liniowy, słupkowy i kołowy na podstawie danych zamieszczonych w tabeli.	Uczeń: – potrafi interpretować dane liczbowe przedstawione w postaci tabel i wykresów; – wskazuje wady i zalety prezentacji wyników za pomocą wykresów statystycznych.	Uczeń: – samodzielnie projektuje tabele z danymi statystycznymi, wykonuje na ich podstawie wykresy; – wskazuje cele proponowanych przez siebie analiz statystycznych; – wyciąga wnioski z	Uczeń: – interpretuje własne i źródłowe dane statystyczne przedstawione w postaci wykresów i tabel, wykonuje na ich podstawie dodatkowe obliczenia.

				danych statystycznych.	
1.3. Metody prezentacji zjawisk na mapach	Uczeń: – zna definicję mapy, typy skali, rozróżnia znaki umowne (kartograficzne) stosowane na mapach; – rozróżnia typy map.	Uczeń: – klasyfikuje mapy; – potrafi wskazać metody prezentacji danych zjawisk na mapie.	Uczeń: – podaje przykłady zastosowania różnych rodzajów map; – umie czytać i interpretować treści różnych map.	Uczeń: – potrafi sam zaproponować sposób prezentacji danego zjawiska na mapie.	Uczeń: – wyciąga wnioski z analizy danych przedstawionych na mapie i odnosi je do wiedzy z innych dziedzin geografii.
1.4. Czytanie i interpretacja mapy	Uczeń: – wie, co to jest mapa topograficzna; – odczytuje znaki topograficzne na mapie.	Uczeń: – orientuje mapę i wyznacza kierunki w terenie; – wskazuje zastosowanie zdjęć satelitarnych i lotniczych.	Uczeń: – umie posługiwać się mapą topograficzną w terenie; – umie interpretować treść zdjęć lotniczych i satelitarnych.	Uczeń: – potrafić określić na podstawie mapy odległość pomiędzy punktami oraz wysokość względną i bezwzględną terenu; – porównuje zdjęcia lotnicze i satelitarne i wskazuje na zmiany, które zaszły w danym terenie/porównuje dwa tereny przedstawione na zdjęciach.	Uczeń: – potrafi zaplanować wycieczkę z godzinowym harmonogramem, uwzględnia prędkość pojazdów i marszu na drogach w terenie; – potrafi sam znaleźć w źródłach zdjęcia satelitarne i lotnicze danego terenu i zinterpretować je.
II Obserwacje astronomiczne					
2.1. Budowa Wszechświata. Galaktyki i gwiazdozbiory	Uczeń: – zna teorię Wielkiego Wybuchu; – wymienia elementy Wszechświata.	Uczeń: – opisuje teorię Wielkiego Wybuchu; – opisuje elementy Wszechświata.	Uczeń: – rozpoznaje rodzaje galaktyk; – zna odległości astronomiczne.	Uczeń: – opisuje rodzaje galaktyk; – porównuje odległości astronomiczne wyróżnione w różnych jednostkach.	Uczeń: – samodzielnie prowadzi obserwacje nieba i rejestruje zmiany położenia ciał niebieskich.
2.2. Ziemia w Układzie Słonecznym	Uczeń: – wskazuje elementy budowy Układu	Uczeń: – charakteryzuje Ziemię jako planetę Układu	Uczeń: – porównuje Ziemię z innymi ciałami	Uczeń: – zna rozmieszczenie ciał	Uczeń: – przygotowuje prezentację multimedialną

	Słonecznego.	Słonecznego; – opisuje ciała niebieskie we Wszechświecie.	niebieskimi tworzącymi Układ Słoneczny.	niebieskich we Wszechświecie i rozumie ich wzajemne oddziaływania.	na temat wybranej planety.
2.3. Ruch obiegowy i obrotowy Ziemi	Uczeń: – zna różnicę pomiędzy ruchem obrotowy a ruchem obiegowym Ziemi, potrafi wskazać czas trwania poszczególnych ruchów; – definiuje pojęcie roku zwrotnikowego; – wie, co to jest kalendarz gregoriański i juliański.	Uczeń: – zna cechy ruchu obrotowego i obiegowego Ziemi; – porównuje kalendarz juliański i gregoriański.	Uczeń: – zna następstwa ruchu obrotowego i obiegowego Ziemi.	Uczeń: – wyjaśnia zjawisko występowania pór roku; – potrafi wyjaśnić zjawisko dnia i nocy polarnej.	Uczeń:– potrafi wyjaśnić zróżnicowanie wysokości słońca w momencie górowania na różnych szerokościach geograficznych.
III. Dynamika zjawisk atmosferycznych					
3.1 Rozkład temperatury powietrza i opadów na Ziemi	Uczeń: – definiuje pojęcie atmosfery i podaje jej skład fizyko-chemiczny; – podaje, jak zmienia się temperatura powietrza w pionie; – wymienia typy opadów atmosferycznych.	Uczeń: – opisuje pionowy przekrój przez atmosferę; – wymienia czynniki wpływające na zróżnicowanie temperatury powietrza na Ziemi; – charakteryzuje typy opadów atmosferycznych.	Uczeń: – charakteryzuje poszczególne części atmosfery – charakteryzuje czynniki wpływające na zróżnicowanie temperatury powietrza na Ziemi; – podaje przykłady miejsc na Ziemi o różnych amplitudach temperatur; – opisuje rozkład przestrzenny opadów na Ziemi.	Uczeń: – opisuje zmiany przebiegu temperatury w poszczególnych warstwach atmosfery; – podaje przyczyny różnych amplitud temperatur na Ziemi; – wskazuje czynniki wpływające na rozkład przestrzenny opadów na Ziemi.	Uczeń: – wyszukuje w dostępnych źródłach informacje dotyczące znaczenia poszczególnych składników atmosfery dla życia organizmów i przedstawia je; – wskazuje obszary o największych i najmniejszych amplitudach rocznych, określa przyczyny zróżnicowania amplitud na tych obszarach; – wyjaśnia, korzystając z mapy przedstawiającej rozkład opadów na świecie, prawidłowości

					między rozkładem opadów a rozmieszczeniem prądów morskich; – wyszukuje w dostępnych źródłach informacji miejsce na Ziemi, w którym zanotowano rekordową (niską lub wysoką) ilość opadów i wyjaśnia przyczynę tego zjawiska.
3.2. Mechanizm cyrkulacji atmosfery	Uczeń: – podaje definicję ciśnienia atmosferycznego i jego jednostkę; – zdaje sobie sprawę z różnic ciśnień w różnych miejscach na Ziemi; – rozumie pojęcie front atmosferyczny; – wymienia rodzaje frontów atmosferycznych; – wymienia główne typy mas powietrza.	Uczeń: – przedstawia rozkład ciśnienia atmosferycznego na Ziemi; – rozróżnia podstawowe układy baryczne; – wymienia czynniki wpływające na wartości ciśnienia atmosferycznego; – wskazuje na występowanie różnic w cyrkulacji powietrza w różnych miejscach Ziemi; – opisuje, w jaki sposób powstaje front.	Uczeń: – rozróżnia niż i wyż na schemacie; – opisuje wpływ różnych czynników na wartości ciśnienia atmosferycznego; – wyjaśnia przyczynę odmiennego rozkładu ciśnień w różnych miejscach na Ziemi; – opisuje różnice w cyrkulacji powietrza w różnych miejscach Ziemi; – wyjaśnia mechanizm powstawania frontów ciepłych i chłodnych.	Uczeń: – potrafi przedstawić graficznie niż i wyż; – wyjaśnia mechanizmy cyrkulacji powietrza w różnych miejscach Ziemi; – wskazuje zmiany pogody występujące w czasie przemieszczania się frontów atmosferycznych i je interpretuje; – zna zjawiska towarzyszące frontom atmosferycznym.	Uczeń – samodzielnie objaśnia warunki tworzenia się ciśnienia i cyrkulacji powietrza na wybranym obszarze.
3.3. Strefy klimatyczne i typy klimatów na Ziemi	Uczeń: – definiuje pojęcie klimatu; – podaje czynniki	Uczeń: – wskazuje rolę różnych czynników w kształtowaniu klimatu;	Uczeń: – wyjaśnia, co decyduje o zróżnicowaniu klimatu na Ziemi;	Uczeń: – rozpoznaje strefy klimatyczne i typy	Uczeń: – charakteryzuje czynniki warunkujące klimat wybranego miejsca na

	wpływające na klimat; – wymienia strefy klimatyczne i typy klimatu na Ziemi.	– opisuje typy klimatów na Ziemi.	– podaje uwarunkowania cech klimatów strefowych i astrefowych.	klimatu na podstawie rocznego przebiegu temperatury powietrza i sum opadów atmosferycznych.	Ziemi; – podaje, na podstawie różnych źródeł, cechy klimatu wybranego miejsca na Ziemi i określa klimatyczną i typ klimatu tego miejsca.
IV. Dynamika procesów hydrologicznych					
4.1. Zróżnicowanie zasobów wodnych na Ziemi	Uczeń: – zna pojęcie <i>hydrosfera</i> ; – wymienia zasoby wodne hydrosfery.	Uczeń: – opisuje zasoby wodne na Ziemi.	Uczeń – wyjaśnia zróżnicowanie i wielkości zasobów wodnych na Ziemi.	Uczeń: – porównuje zasoby wodne w różnych miejscach na świecie, określa ich przyczyny i skutki.	Uczeń: – przygotowuje prezentację na temat zasobów wodnych w najbliższej okolicy.
4.2. Oceany i morza	Uczeń: – rozróżnia pojęcie <i>oceany, morza</i> ; – wymienia oceany na Ziemi i określa ich lokalizację na mapie; – wyjaśnia, co to są prądy morskie; – wymienia typy prądów morskich.	Uczeń: – na podstawie danych źródłowych charakteryzuje cechy fizykochemiczne oceanów; – charakteryzuje typy prądów morskich; – opisuje możliwy wpływ prądów morskich na życie i gospodarkę człowieka.	Uczeń – porównuje parametry fizykochemiczne mórz i oceanów; – podaje przyczyny powstawania prądów morskich.	Uczeń: – wyjaśnia przyczyny różnic parametrów mórz i oceanów; – na podstawie mapy opisuje mechanizm krążenia prądów morskich w oceanach; – rozumie wpływ prądów morskich na klimat.	Uczeń: – na podstawie dostępnych źródeł przygotowuje informacje o prądach morskich i ich wpływie na klimat w wybranym miejscu na Ziemi.
4.3. Zróżnicowanie sieci rzecznej na Ziemi	Uczeń: – wymienia elementy sieci rzecznej.	Uczeń: – charakteryzuje elementy sieci rzecznej.	Uczeń – wskazuje na mapie zlewiska oceanów i obszary bezodpływowe na świecie; – wskazuje sieci rzeczne na Ziemi/	Uczeń: – korzystając z różnych źródeł, charakteryzuje zlewiska oceanów i obszary bezodpływowe na świecie.	Uczeń: – porównuje sieci rzeczne różnych kontynentów.
4.4. Lodowce i ich rozmieszczenie	Uczeń: – definiuje pojęcie <i>lodowiec, wieczna</i>	Uczeń: – wymienia warunki sprzyjające tworzeniu się	Uczeń – wskazuje na mapie obszary występowania	Uczeń: – wyjaśnia, jak powstają	Uczeń: – wyszukuje informacji na temat wybranego lodowca

	zmarzlina; – klasyfikuje lodowce; – wymienia przyczyny zanikania pokrywy lodowcowej na świecie.	lodowców; – opisuje typy lodowców; – wskazuje, gdzie na świecie obserwuje się zanikanie lodowców.	lodowców; – wyjaśnia mechanizm zanikania pokrywy lodowcowej.	lodowce; – podaje, jaki wpływ na gospodarkę, życie mieszkańców i ich tożsamość kulturową ma proces zanikania pokrywy lodowej w obszarach okołobiegunowych.	na świecie, podaje jego cechy charakterystyczne i sposób powstania; – wyszukuje w dostępnych źródłach internetowych informacje na temat tego, jak mogłaby wyglądać Grenlandia i życie na niej, gdyby lądolód grenlandzki całkowicie się stopił.
V. Dynamika procesów geologicznych i geomorfologicznych					
5.1. Budowa wnętrza Ziemi i tektonika płyt litosfery	Uczeń: – wymienia warstwy skorupy ziemskiej; – wymienia zjawiska i procesy występujące na powierzchni Ziemi związane z jej wewnętrzną budową.	Uczeń: – opisuje warstwy skorupy ziemskiej; – opisuje zjawiska i procesy występujące na powierzchni Ziemi związane z jej wewnętrzną budową.	Uczeń: – wyjaśnia związek budowy wnętrza Ziemi z ruchem płyt litosfery i jego wpływ na genezę procesów endogenicznych.	Uczeń: – wyjaśnia wpływ procesów geologicznych na powstanie głównych struktur tektonicznych i ukształtowanie powierzchni Ziemi na wybranych przykładach – wyjaśnia mechanizm spreadingu, subdukcji i kolizji.	Uczeń: – podaje przykłady stref spreadingu, subdukcji i kolizji na podstawie ryciny przedstawiającej tektonikę płyt.
5.2. Podział i geneza skał oraz ich gospodarcze zastosowanie	Uczeń: – wymienia rodzaje skał; – wyróżnia główne minerały skałotwórcze.	Uczeń: – opisuje rodzaje skał; – przedstawia gospodarcze zastosowania skał;	Uczeń: – przedstawia genezę skał magmowych, osadowych i metamorficznych.	Uczeń: – rozpoznaje wybrane rodzaje skał, także podczas lekcji w terenie; – rozpoznaje skały	Uczeń: – wyszukuje w dostępnych źródłach informacji, z jakich skał są zbudowane Tatry lub

		– klasyfikuje skały.		wykorzystywane w budownictwie w najbliższej okolicy.	inne wybrane góry; – wyszukuje w dostępnych źródłach informacji na temat wykorzystania w gospodarce wybranego surowca skalnego.
5.3. Wulkanizm, trzęsienia ziemi i ruchy górotwórcze	Uczeń: – wymienia główne procesy wewnętrzne prowadzące do urozmaicenia powierzchni Ziemi (wulkanizm, trzęsienia ziemi); – przedstawia podział wulkanów; – wie, na czym polega trzęsienie ziemi; – wymienia typy genetyczne gór.	Uczeń: – wyjaśnia przebieg głównych procesów wewnętrznych prowadzących do urozmaicenia powierzchni Ziemi (wulkanizm, trzęsienia ziemi); – opisuje budowę wulkanów; – opisuje typy genetyczne gór.	Uczeń: – wskazuje lokalizację wulkanów na Ziemi; – wskazuje regiony występowania trzęsień ziemi; – opisuje skutki trzęsień ziemi; – opisuje przebieg procesów górotwórczych.	Uczeń: – opisuje prawidłowości w rozmieszczeniu zjawisk i procesów geologicznych na Ziemi.	Uczeń: – przygotowuje prezentację na temat zjawisk wulkanicznych na świecie, uwzględnia w niej przykłady różnych rodzajów wulkanów oraz omawia największe erupcje; – omawia różnice w powstawaniu różnych typów genetycznych gór.
5.4. Zewnętrzne procesy modelujące powierzchnię Ziemi – erozja, transport, akumulacja i wietrzenie	Uczeń: – wymienia główne procesy zewnętrzne modelujące powierzchnię Ziemi (erozja, transport, akumulacja); – wymienia zjawiska wietrzenia fizycznego i chemicznego.	Uczeń: – charakteryzuje główne procesy zewnętrzne modelujące powierzchnię Ziemi (erozja, transport, akumulacja); – charakteryzuje rodzaje wietrzenia fizycznego i chemicznego, krasowienia.	Uczeń: – wyjaśnia, na czym polegają procesy wietrzenia, w szczególności procesy wietrzenia fizycznego, biologicznego i chemicznego, krasowienia; – opisuje produkty i formy powstałe w wyniku procesów wietrzenia.	Uczeń: – rozpoznaje formy powstałe w wyniku wietrzenia i podaje mechanizm wietrzenia.	Uczeń: – przygotowuje prezentację dotyczącą form wietrzenia znajdujących się w okolicy lub tworzy prezentację na temat wybranej jaskini krasowej w Polsce lub na świecie, omawia w prezentacji formy naciekowe, które powstały w tej jaskini.
5.5. Rzeźbotwórcza działalność wód płynących, lodowców	Uczeń: – wymienia rodzaje erozji wywołanej wodami	Uczeń: – opisuje skutki rzeźbotwórczej	Uczeń: – opisuje formy powstałe w wyniku rzeźbotwórczej	Uczeń: – potrafi porównać wybrane formy powstałe	Uczeń: – przygotowuje prezentację np. na temat

oraz wiatru	płynącymi, wiatrem i działalnością lodowców; – wymienia typy rzeźby polodowcowej, typy wybrzeży.	działalności lodowców górskich, lądolodu, wiatru oraz wód płynących.	działalności lodowców górskich, lądolodu, wiatru oraz wód płynących.	w wyniku działalności lodowców górskich, lądolodu, wiatru, wód płynących; – wyjaśnia, dlaczego konkretne formy morfologiczne powstały w wyniku działania danego procesu egzogonicznego.	rzeźbotwórczej działalności: a) lodowców górskich w Alpach, b) wiatru na przykładzie Sahary.
VI. Procesy glebotwórcze oraz powiązania klimatyczno-glebowo-roślinne na świecie					
6.1. Typy genetyczne gleb w Polsce.	Uczeń: – wymienia główne typy gleb strefowych i niestrefowych.	Uczeń: – wymienia cechy głównych typów gleb strefowych i niestrefowych.	Uczeń: – wymienia rozmieszczenie typów gleb w Polsce.	Uczeń: – ocenia przydatność rolniczą wybranych typów gleb w Polsce.	Uczeń: – przygotowuje prezentację na temat gleb o dużej przydatności rolniczej, uwzględnia obszary występowania tych gleb, charakterystykę ich profilu oraz główne uprawy rolne.
6.2. Strefowość roślinna na Ziemi	Uczeń: – wymienia czynniki wpływające na rozmieszczenie szaty roślinnej na Ziemi; – wymienia strefy roślinności na Ziemi.	Uczeń: – charakteryzuje czynniki wpływające na rozmieszczenie szaty roślinnej na Ziemi; – charakteryzuje strefy roślinności na Ziemi.	Uczeń: – opisuje strefowe zróżnicowanie środowiska przyrodniczego (w zależności od szerokości geograficznej i wysokości n.p.m.).	Uczeń: – wykazuje zależność między klimatem, występowaniem typów gleb i formacji roślinnych w układzie strefowym.	Uczeń: – przygotowuje prezentację na temat wpływu działalności człowieka na rozmieszczenie roślinności na wybranych przykładach; – omawia czynniki wpływające na piętrowość roślinną w wybranym masywie górskim na świecie; – porównuje piętra roślinności w Tatrach i w Alpach.
VII. Środowisko przyrodnicze Polski					

7.1. Regiony fizyczno-geograficzne Polski	Uczeń: – potrafi wymienić i wskazać na mapie wybrane regiony fizyczno-geograficzne Polski,	Uczeń: – potrafi omówić cechy środowiska przyrodniczego regionu, w którym mieszka.	Uczeń: – zna kryteria podziału na regiony fizyczno-geograficzne Polski i potrafi wymienić poszczególne elementy tego podziału.	Uczeń: – potrafi określić charakterystyczne cechy wybranych regionów fizyczno-geograficznych Polski.	Uczeń: – potrafi określić czynniki kształtujące typy krajobrazu występujące w wybranych regionach fizyczno-geograficznych Polski.
7.2. Surowce mineralne Polski	Uczeń: – wie, jakie surowce mineralne występują na obszarze Polski i do czego są wykorzystywane.	Uczeń: – na podstawie mapy fizyczno-geograficznej Polski potrafi wskazać rozmieszczenie najważniejszych surowców mineralnych.	Uczeń: – określa znaczenie gospodarcze poszczególnych rodzajów surowców mineralnych.	Uczeń: – na podstawie danych statystycznych uczeń potrafi ocenić zasoby surowców energetycznych w Polsce i obliczyć udział w wydobywaniu światowym.	Uczeń: – potrafi określić wpływ budowy geologicznej Polski na rozmieszczenie surowców mineralnych.
7.3. Klimat Polski	Uczeń: potrafi wymienić czynniki kształtujące klimat w Polsce.	Uczeń: – potrafi omówić cechy charakterystyczne dla klimatu regionu, w którym mieszka.	Uczeń: – potrafi omówić zróżnicowanie średnich temperatur stycznia i lipca oraz sum rocznych opadów na obszarze Polski na podstawie map tematycznych.	Uczeń: – potrafi wskazać cechy klimatu morskiego i kontynentalnego na obszarze Polski na przykładzie zamieszczonych w treści lekcji klimatogramów.	Uczeń: – potrafi wyjaśnić, na czym polega przejściowość klimatu w Polsce.
7.4. Sieć wodna Polski	Uczeń: – wymienia elementy sieci wodnej Polski.	Uczeń: – omawia przyczyny powstawania powodzi i wskazuje działania przyczyniające się do zmniejszenia zagrożenia powodzią.	Uczeń: – omawia cechy charakterystyczne jednego z elementów sieci wodnej Polski na podstawie map tematycznych.	Uczeń: – identyfikuje obszary deficytowe wody w Polsce i wymienia sposoby racjonalnego gospodarowania zasobami wodnymi.	Uczeń: – potrafi omówić jeden z elementów sieci wodnej Polski w formie prezentacji multimedialnej.
7.5. Formy ochrony przyrody	Uczeń: – wymienia i definiuje formy ochrony przyrody w Polsce.	Uczeń: – omawia stan zanieczyszczenia	Uczeń: – omawia stan zanieczyszczenia powietrza i wód Polski na	Uczeń: – potrafi wskazać działania zmierzające do poprawy jakości	Uczeń: – omawia najważniejsze cechy wybranego parku narodowego Polski w

		środowiska w regionie, w którym mieszka.	podstawie danych statystycznych.	środowiska w Polsce i uzasadniania konieczność ich stosowania.	formie prezentacji multimedialnej.
--	--	--	----------------------------------	--	------------------------------------

Plan wynikowy z wymaganiami edukacyjnymi przedmiotu geografia dla klasy II szkoły branżowej I stopnia, uwzględniający kształcone umiejętności i treści podstawy programowej

Temat	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
I. Rozwój społeczno-gospodarczy świata					

1.1. Podział polityczny świata	Uczeń: – definiuje pojęcie „państwo” i wymienia jego cechy – podaje liczbę państw na świecie w zależności od różnych kryteriów	Uczeń: – wymienia zmiany na mapie politycznej świata po 1989 r.	Uczeń - wyjaśnia, od czego zależy wybór stolicy państwa – określa przyczyny zmian na mapie politycznej świata po 1989 r.	Uczeń: – porównuje zmiany na mapie politycznej Europy w ciągu ostatnich 60 lat i wskazuje ich przyczyny	Uczeń: – na wybranym przykładzie wskazuje przyczyny tworzenia nowych państw w Europie i na świecie
1.2. Procesy integracji politycznej i gospodarczej na świecie. Unia Europejska	Uczeń: – wymienia instytucje UE – wymienia regionalne ugrupowania gospodarcze – wymienia struktury ONZ	Uczeń: – charakteryzuje instytucje UE i podaje ich strukturę – zna etapy rozszerzania UE – charakteryzuje regionalne ugrupowania gospodarcze oraz struktury ONZ – rozumie rolę NATO w świecie	Uczeń: – podaje konsekwencje integracji europejskiej – zna zasady funkcjonowania NATO	Uczeń: – wskazuje przykłady wpływu Brexitu na Unię Europejską – podaje, w jaki sposób internet przyczynił się do rozwoju procesów globalizacyjnych	Uczeń: – podaje skutki globalizacji dla swojego regionu zamieszkania – pozyskuje informacje na temat wybranego regionalnego ugrupowania integracyjnego na świecie
1.3. Współczesne konflikty zbrojne	Uczeń: – wymienia współczesne konflikty zbrojne – zna pojęcie „terroryzm”	Uczeń: – potrafi wskazać na mapie państwa biorące udział we współczesnych konfliktach zbrojnych w	Uczeń: – omawia sposoby zapobiegania konfliktom zbrojnym i atakom terrorystycznym	Uczeń: – na przykładzie wybranych konfliktów zbrojnych wskazuje ich przyczyny, przebieg i konsekwencje	Uczeń: – podaje przykłady wpływu zasobów środowiska przyrodniczego, w tym zasobów wodnych, położenia geograficznego i surowców mineralnych na powstawanie konfliktów zbrojnych
1.4. Przestrzenne zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-	Uczeń: – wymienia mierniki rozwoju społeczno-gospodarczego świata	Uczeń: – charakteryzuje mierniki rozwoju społeczno-	Uczeń: – podaje przyczyny dysproporcji w poziomie	Uczeń: – charakteryzuje dysproporcje w poziomie	Uczeń: – na wybranych przykładach państw z grupy wysoko

gospodarczego świata		gospodarczego świata – podaje podział państw według rozwoju społeczno-gospodarczego	rozwoju społeczno-gospodarczego regionów świata – omawia możliwości zmniejszenia dystansu dzielącego państwa biedne od zamożnych	rozwoju społeczno-gospodarczego regionów świata – porównuje kartogramy przedstawiające zróżnicowanie PKB na osobę, wartość wskaźnika HDI – ocenia, czy istnieją różnice w rozmieszczeniu wartości powyższych wskaźników	rozwinętych i państw z grupy najsłabiej rozwiniętych określa przyczyny, dla których znalazły się one w odmiennych grupach – potrafi znaleźć w internecie lub „Roczniku Statystycznym” wybrane wskaźniki świadczące o niedorozwoju społeczno-gospodarczym wybranych państw
II. Rozwój demograficzny ludności					
2.1. Rozmieszczenie ludności na świecie	Uczeń: – wymienia czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności – wskazuje przykłady obszarów o małej i dużej gęstości zaludnienia	Uczeń: – opisuje wpływ różnych czynników na rozmieszczenie ludności – wskazuje obszary o różnej gęstości zaludnienia na świecie – na podstawie danych statystycznych oblicza gęstość zaludnienia na danym obszarze	Uczeń: – wyjaśnia przyczyny występowania konkretnego zaludnienia w danym miejscu na świecie	Uczeń: – wyjaśnia zróżnicowanie w rozmieszczeniu ludności na danym kontynencie	Uczeń: – na wybranym przykładzie omawia negatywne skutki nadmiernego zagęszczenia ludności
2.2. Dynamika zaludnienia i ruch naturalny ludności	Uczeń: – wymienia czynniki wpływające na wzrost liczby ludności na świecie w ubiegłych wiekach	Uczeń: – wyjaśnia przyczyny wzrostu ludności na świecie w ubiegłych wiekach – określa przyczyny wzrostu umieralności w różnych rejonach świata	Uczeń: – na podstawie danych statystycznych charakteryzuje dynamikę rozwoju ludności w regionach świata według rozwoju społeczno-ekonomicznego	Uczeń: – omawia czynniki wpływające na niski przyrost naturalny w Europie oraz na wysoki przyrost naturalny w państwach słabo rozwiniętych – oblicza przyrost rzeczywisty ludności na	Uczeń: – na podstawie informacji z internetu, np. World Population Prospects (https://population.un.org/wpp/Download/Standard/Population/) podaje przykłady państw na świecie, w których do 2050 r. liczba ludności się zmniejszy – podaje przyczyny

				podstawie wzoru i danych statystycznych – na podstawie danych statystycznych określa przestrzenne różnicowanie współczynnika urodzeń, współczynnika zgonów i współczynnika przyrostu naturalnego	spadku zaludnienia określonych wyżej państw
2.3. Migracje ludności	Uczeń: – definiuje pojęcie „migracja” i podaje jej rodzaje	Uczeń: – wymienia przyczyny migracji	Uczeń: – charakteryzuje przyczyny i konsekwencje migracji – wyjaśnia różnice między uchodźcą a imigrantem – wskazuje na mapie świata przedstawiającej zróżnicowanie przestrzenne salda migracji obszary imigracyjne i emigracyjne	Uczeń: – omawia trudności, jakie spotykają imigrantów w nowym miejscu zamieszkania – wskazuje, jakie czynniki wpływają na atrakcyjność obszarów imigracyjnych	Uczeń: – na podstawie informacji z internetu i innych źródeł wyszukuje wiadomości na temat liczby emigrantów i uchodźców, którzy przybyli do Europy w ostatnich latach – omawia przyczyny ich przyjazdów
2.4. Struktura narodowościowa ludności	Uczeń: – wymienia trzy główne odmiany ludzkie – zna pojęcia „grupa etniczna” i „naród”	Uczeń: – podaje przykłady dyskryminacji rasowej	Uczeń: – opisuje strukturę narodowościową UE	Uczeń: – podaje przykłady przeciwdziałania dyskryminacji rasowej i podobnym form nietolerancji na świecie	Uczeń: – na podstawie różnych, aktualnych źródeł charakteryzuje migracje polityczne na przykładzie wybranego regionu świata, np. objętego obecnie konfliktem
2.5. Struktura wieku i proces starzenia się ludności	Uczeń: – zna kryteria podziału ludności – zna pojęcia „siła robocza” i „depresja urodzeniowa”	Uczeń: – wymienia przyczyny starzenia się ludności – wymienia konsekwencje procesu starzenia się ludności	Uczeń: – opisuje przyczyny i skutki starzenia się ludności	Uczeń: – oblicza współczynnik feminizacji na podstawie wzoru i danych statystycznych – wyjaśnia przyczyny	Uczeń: – w internecie i innych źródłach wiedzy wyszukuje informacje dotyczące wybranego problemu

				różnic współczynników feminizacji w różnych rejonach świata	demograficznego w wybranym regionie świata – opisuje wybrany problem demograficzny i przedstawia jego istotę – proponuje sposoby rozwiązania powyższego problemu
2.6. Struktura wykształcenia ludności	Uczeń: – zna pojęcie „analfabetyzm” i różne poziomy wykształcenia	Uczeń: – na podstawie danych analizuje poziom analfabetyzmu i czasu nauki na świecie oraz ich wpływ na zarobki	Uczeń: – podaje przyczyny wysokiego analfabetyzmu w państwach słabo rozwiniętych – wskazuje na mapie świata państwa o największym poziomie analfabetyzmu na świecie	Uczeń: – wymienia przykłady działań, dzięki którym można zmniejszyć analfabetyzm	Uczeń: – podaje, w jaki sposób wykształcenie społeczeństwa może wpływać na gospodarkę
2.7. Urbanizacja w Polsce i na świecie	Uczeń: – zna pojęcie „urbanizacja” i wymienia typy urbanizacji – zna pojęcie „aglomeracja” i wymienia jej typy	Uczeń: – charakteryzuje typy urbanizacji – opisuje, jak powstały miasta – zna pojęcie „współczynnik urbanizacji” – charakteryzuje typy aglomeracji	Uczeń: – charakteryzuje rozmieszczenie ludności miejskiej wg regionu zamieszkania – na podstawie danych opisuje różnice we współczynniku urbanizacji w różnych regionach świata – wymienia pozytywne i negatywne skutki urbanizacji	Uczeń: – wyjaśnia różnice między rozwojem miast w państwach wysoko i słabo rozwiniętych – wyjaśnia pozytywne i negatywne skutki urbanizacji	Uczeń: – na wybranych przykładach omawia problemy wielkich miast i wskazuje możliwości ich rozwiązania
III. Współczesne kierunki rozwoju gospodarczego w Polsce i na świecie					
3.1. Zmiana roli sektorów gospodarki. Rolnictwo, przemysł i usługi	Uczeń: – wymienia i opisuje sektory gospodarki – wymienia trzy przyczyny spadku zatrudnienia w rolnictwie	Uczeń: – na podstawie danych statystycznych wymienia przykłady państw o wysokim zatrudnieniu w rolnictwie, przemyśle i	Uczeń: – wymienia przyczyny zmian roli sektorów gospodarki w państwach o różnym poziomie rozwoju	Uczeń: – wyjaśnia przyczyny zmian roli sektorów gospodarki w państwach o różnym poziomie rozwoju	Uczeń: – wskazuje i omawia czynniki wpływające na wysoki udział danych sektorów gospodarki w wybranym państwie

	w państwach wysoko rozwiniętych	usługach			
3.2. Procesy globalizacji i konsumpcjonizm	Uczeń: – definiuje pojęcia „globalizacja”, „konsumpcjonizm” i „pracoholizm”	Uczeń: – wyjaśnia przyczyny globalizacji oraz konsumpcjonizmu	Uczeń: – wymienia i charakteryzuje przykłady procesów globalizacyjnych	Uczeń: – określa wpływ globalizacji na rozwój regionalny i lokalny – wymienia pozytywne i negatywne aspekty globalizacji	Uczeń – przedstawia sposoby zapobiegania zjawiskom konsumpcjonizmu i pracoholizmu – określa rolę internetu w rozwoju globalizacji
3.3. Rozwój gospodarczy Polski	Uczeń: – opisuje główne etapy rozwoju gospodarczego Polski	Uczeń: – wymienia i uzasadnia pozytywne i negatywne skutki transformacji społeczno-gospodarczej, która dokonała się w Polsce w latach 90. XX w.	Uczeń: – charakteryzuje rynek pracy w Polsce – oblicza współczynnik aktywności zawodowej	Uczeń: – wskazuje możliwości zmniejszenia bezrobocia w województwach, w których jest ono najwyższe	Uczeń: – na podstawie danych statystycznych podaje wskaźniki ukazujące rozwój gospodarczy Polski po przystąpieniu do Unii Europejskiej (np. PKB, produkcja rolnicza, przemysłowa, dostęp do internetu) – określa kierunki zmian (wzrost, spadek, stagnacja) – omawia sytuację na rynku pracy w regionie, w którym mieszka (poziom bezrobocia, oferty pracy, możliwości zatrudnienia)
3.4. Gospodarka oparta na wiedzy i kształtowanie się społeczeństwa informacyjnego	Uczeń: – zna pojęcia: gospodarka oparta na wiedzy, społeczeństwo informacyjne – wymienia nowoczesne technologie	Uczeń: – wymienia cechy gospodarki opartej na wiedzy – podaje korzystne czynniki dla rozwoju gospodarki opartej na wiedzy – wymienia cechy społeczeństwa	Uczeń: – charakteryzuje zagrożenia społeczeństwa informacyjnego	Uczeń: – wyjaśnia, jak zapobiegać zagrożeniom wynikającym z życia w społeczeństwie informacyjnym	Uczeń: – omawia, korzystając z danych statystycznych, dostęp ludności w poszczególnych państwach do internetu – wymienia regiony o wysokim, średnim i niskim dostępie do internetu oraz uzasadnia,

		informacyjnego oraz czynniki wpływające na jego rozwój			od czego zależy ta dostępność
3.5. Kapitał ludzki	Uczeń: – definiuje pojęcie „kapitał ludzki”	Uczeń: – wymienia czynniki zwiększające i ograniczające kapitał ludzki	Uczeń: – zna mierniki kapitału ludzkiego	Uczeń: – na podstawie przedstawionych wykresów i danych statystycznych – określa wpływ kapitału ludzkiego na rozwój gospodarczy	Uczeń: – podaje przykłady, w jaki sposób mobilność na rynku pracy może przyczynić się do zwiększenia zasobów kapitału ludzkiego
IV. Rolnictwo, leśnictwo i rybactwo					
4.1. Przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa	Uczeń: – wie, czym zajmuje się rolnictwo	Uczeń: – wymienia czynniki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki wpływające na rozwój produkcji rolniczej	Uczeń: – opisuje czynniki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki wpływające na rozwój produkcji rolniczej	Uczeń: – na podstawie danych statystycznych wymienia regiony świata o najlepszej przydatności rolniczej gleb	Uczeń: – określa, jak zwiększyć przydatność obszarów bardzo suchych i bardzo wilgotnych (mało przydatnych dla rolnictwa)
4.2. Główne uprawy roślinne i chów zwierząt na świecie	Uczeń: – klasyfikuje rośliny uprawne i wymienia ich przykłady – wymienia rośliny, z których są produkowane używki – wymienia produkty pochodzenia zwierzęcego	Uczeń: – wymienia główne obszary uprawy różnych zbóż, roślin bulwiastych, oleistych, cukrodajnych, włóknistych, kauczukodajnych na świecie – wymienia miejsca uprawy używek – wymienia miejsca uprawy owoców i warzyw – wymienia czynniki wpływające na chów zwierząt w różnych częściach świata – wymienia główne miejsca chowu zwierząt	Uczeń: – wskazuje, jakie zboża są podstawą żywienia w różnych regionach świata – omawia zależność chowu wybranych zwierząt gospodarskich na świecie od czynników przyrodniczych, kulturowych i ekonomicznych	Uczeń: – na podstawie atlasu geograficznego lub danych statystycznych wyjaśnia na wybranych przykładach, jakie czynniki wpłynęły na wysoki udział użytków rolnych, gruntów ornych oraz użytków zielonych różnych państwach – sprawdza w roczniku statystycznym lub w internecie, w których państwach spożywa się najwięcej herbaty i kawy (na mieszkańca) i czy to są te same państwa, w	Uczeń: – wyszukuje w dostępnych źródłach informacji o miejscu hodowli jedwabników, mułów, osłów, jaków, lam i reniferów oraz wyjaśnia, w jakim celu hoduje się te zwierzęta – podaje, jakie rośliny uprawia się w jego regionie zamieszkania (województwie) i na jakich glebach

		gospodarskich na świecie		których uprawy tych roślin są największe	
4.3. Lesistość i gospodarka leśna	Uczeń: – zna pojęcie „lesistość” – wymienia funkcje lasu	Uczeń: – opisuje dynamikę zmian obszarów leśnych – podaje zagrożenia lesistości	Uczeń: – na podstawie danych statystycznych podaje, które państwa mają największą powierzchnię lasów, a które najmniejszą – wyjaśnia, od czego zależy poziom lesistości	Uczeń: – na podstawie różnych źródeł informacji podaje przykłady rabunkowej gospodarki leśnej – oblicza powierzchnię lasów na mieszkańca w różnych państwach	Uczeń: – przedstawia propozycje racjonalnej gospodarki leśnej, aby zapobiec zmniejszaniu się powierzchni lasów
4.4. Rybołówstwo i eksploatacja zasobów morskich	Uczeń: – wymienia cechy gospodarki morskiej	Uczeń: – charakteryzuje cechy gospodarki morskiej i jej zagrożenia	Uczeń – na podstawie danych statystycznych określa obszary o dużym i małym spożyciu ryb i innych stworzeń morskich na 1 mieszkańca	Uczeń: – wyjaśnia przyczyny różnic między w spożyciu ryb w różnych państwach	Uczeń: – podaje przykłady zagrożeń nadmiernej eksploatacji zasobów morskich na podstawie dostępnych źródeł informacji – wyszukuje w dostępnych źródłach informacji jak gospodarczo wykorzystuje się organizmy morskie (rośliny i zwierzęta) – poza celami konsumpcyjnymi
V. Przemysł i budownictwo					

5.1. Czynniki lokalizacji przemysłu	Uczeń: – podaje definicję przemysłu oraz wymienia jego gałęzie	Uczeń: – wymienia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki jego lokalizacji	Uczeń: – opisuje przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki jego lokalizacji	Uczeń: – określa, jakie czynniki lokalizacji są najważniejsze dla następujących wybranych zakładów, np. huty miedzi, zakładów przemysłu papierniczego, przemysłu samochodowego, cukrowni	Uczeń: – przedstawia zakład przemysłowy funkcjonujący w sąsiedztwie miejsca jego zamieszkania lub nauki – na podstawie dostępnych źródeł informacji omawia funkcjonowanie położonej w jego regionie specjalnej strefy ekonomicznej
5.2. Przemysł tradycyjny i przemysł wysokich technologii	Uczeń: – wymienia cechy przemysłu wysokiej technologii – wymienia formy przestrzenne przemysłu wysokiej technologii	Uczeń: – opisuje formy przestrzenne przemysłu wysokiej technologii – podaje przykłady lokalizacji przemysłu wysokiej technologii	Uczeń: – porównuje cechy przemysłu tradycyjnego i przemysłu wysokich technologii na przykładach, np. hutnictwa żelaza i przemysłu elektronicznego	Uczeń: – wyszukuje informacje o wybranych obszarach wysokich technologii, przedstawia ich najważniejsze cechy: lokalizację, profil produkcji, zaplecze naukowo-badawcze – wyszukuje informacje o parkach technologicznych lub naukowych występujących w Polsce	Uczeń: – wymień gałęzie przemysłu wysokich technologii występujące w jego regionie – omawia perspektywy rozwoju technopolii w Polsce, np. na przykładzie Doliny Lotniczej (www.dolinalotnicza.pl)
5.3. Procesy deindustrializacji i reindustrializacji	Uczeń: – wymienia elementy współczesnych przemian w przemyśle	Uczeń: – opisuje pojęcia „deindustrializacja” i „reindustrializacja”	Uczeń: – wyjaśnij różnice pomiędzy reindustrializacją a deindustrializacją	Uczeń: – omawia różnice w krajobrazie między tradycyjnym a współczesnym przemysłem	Uczeń: – przedstawia, jak przebiegał proces deindustrializacji w Polsce
5.4. Rola budownictwa w gospodarce Polski	Uczeń: – opisuje, czym zajmuje się budownictwo	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie ładu w budownictwie	Uczeń: – wyjaśnia, dlaczego w budownictwie należy dostosować styl do	Uczeń: – omawia wpływ rozwoju budownictwa mieszkaniowego na inne	Uczeń: – na podstawie różnych źródeł informacji podaje przykłady największych

			danego krajobrazu i regionu	sektory gospodarki – wymień ważniejsze inwestycje budowlane w swojej okolicy i podaje, w jaki sposób wpłyną one na życie miejscowości lub całej okolicy	inwestycji budowlanych w Polsce w dziedzinie infrastruktury
5.5. Surowce energetyczne na świecie. Produkcja energii elektrycznej i zmiany w strukturze jej zużycia	Uczeń: – wymienia odnawialne źródła energii – podaje przykłady odnawialnych i nieodnawialnych źródeł energii	Uczeń: – wymienia rejony występowaniu ropy naftowej, gazu ziemnego, węgla kamiennego i brunatnego – charakteryzuje wybrane źródła energii – wymienia pozytywne i negatywne aspekty produkcji energii w elektrowni jądrowej	Uczeń: – wyjaśnia przyczyny zmian w strukturze wykorzystania surowców energetycznych – na podstawie danych statystycznych porównuje strukturę produkcji energii elektrycznej w Polsce na tle innych państw	Uczeń: – wskazuje bariery rozwoju elektrowni wykorzystujących alternatywne źródła energii – wymienia pozytywne i negatywne aspekty produkcji energii w elektrowni jądrowej	Uczeń: – uzasadnia stwierdzenie, że „ropa rządzi światem” – omawia wpływ produkcji energii elektrycznej z różnych źródeł na środowisko przyrodnicze
VI. Rola usług we współczesnej gospodarce					
6.1. Zróżnicowanie i znaczenie sektora usług w Polsce i na świecie	Uczeń: – wymienia rodzaje usług i klasyfikuje je wg kategorii – zna pojęcie dochodu narodowego	Uczeń: – wymienia etapy rozwoju usług w państwach słabo rozwiniętych, rozwijających się i wysoko rozwiniętych	Uczeń: – opisuje funkcje usług – wyjaśnia, dlaczego usługi odgrywają ważną rolę we współczesnej gospodarce	Uczeń: – na podstawie danych statystycznych wskazuje regiony o wysokim i niskim odsetku usług w PKB oraz wyjaśnia przyczyny takiego zróżnicowania – na podstawie danych statystycznych przedstawiających strukturę usług w różnych państwach określa, co jest przyczyną zróżnicowania między państwami Europy Wschodniej i	Uczeń: – wyjaśnia, dlaczego w państwach poindustrialnych zapotrzebowanie na usługi transportowe jest mniejsze niż w państwach industrialnych, natomiast wzrasta zapotrzebowanie na usługi komunikacyjne

				Zachodniej	
6.2. Rodzaje transportu i ich uwarunkowania rozwoju w Polsce	Uczeń: – wymienia rodzaje transportu	Uczeń: – charakteryzuje rodzaje transportu	Uczeń: – przedstawia zalety i wady transportu lądowego, wodnego i powietrznego	Uczeń: – na podstawie danych statystycznych określa zróżnicowanie transportu i jego typów na świecie i wyjaśnia przyczyny tych różnic	Uczeń: – proponuje działania, jakie należy podjąć, aby usprawnić transport kolejowy i drogowy w Polsce
6.3. Rozwój turystyki w Polsce i na świecie	Uczeń: – wymienia czynniki wpływające na rozwój turystyki	Uczeń: – opisuje społeczno-gospodarcze znaczenie turystyki	Uczeń: – charakteryzuje zagospodarowanie turystyczne na wybranych przykładach	Uczeń: – opisuje kierunki krajowej turystyki i wyjaśnia przyczyny rozwoju turystyki w tych regionach	Uczeń: – przedstawia atrakcje turystyczne wybranego zagranicznego regionu chętnie odwiedzanego przez polskich turystów

Temat	Ocena dopuszczająca Uczeń:	Ocena dostateczna Uczeń:	Ocena dobra Uczeń:	Ocena bardzo dobra Uczeń:	Ocena celująca Uczeń:
I. Społeczeństwo i gospodarka Polski					
1.1. Stan i rozmieszczenie ludności Polski	– rozumie pojęcie <i>gęstość zaludnienia</i> , – wskazuje na mapie Polski co najmniej po dwa regiony o największej i najmniejszej gęstości zaludnienia.	– podaje co najmniej trzy czynniki decydujące o dużej i małej gęstości zaludnienia.	– potrafi obliczyć gęstość zaludnienia, – wyjaśnia na co najmniej czterech przykładach, od czego zależy rozmieszczenie ludności Polski.	– porównuje regiony o różnej gęstości zaludnienia i wskazuje przyczyny tych różnic.	– potrafi wskazać zmiany gęstości zaludnienia w kontekście historycznym na wybranych przykładach regionów Polski.
1.2. Dynamika zaludnienia i ruch naturalny ludności Polski	– podaje co najmniej dwa czynniki wpływające na zmiany liczby ludności po II wojnie światowej, – zna pojęcia <i>przyrost naturalny</i> i <i>przyrost rzeczywisty</i> .	– potrafi wskazać na mapie województwa o dużym i małym przyroście naturalnym, – opisuje zmiany liczby urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego na podstawie wykresu.	– podaje przyczyny zmian liczby ludności Polski po 1990 r., – wyjaśnia, czym jest przyrost rzeczywisty ludności, – analizuje zmiany współczynnika przyrostu naturalnego oraz zmiany liczby kobiet w wieku prokreacyjnym, – wyjaśnia pojęcie <i>depopulacja</i> .	– udowadnia, że model rodziny ma wpływ na zmiany liczby ludności Polski, – wyjaśnia związek między zmianami współczynnika przyrostu naturalnego oraz zmianami liczby kobiet w wieku prokreacyjnym, – analizuje zróżnicowanie przestrzenne przyrostu rzeczywistego Polski.	– wyjaśnia związek między przyrostem rzeczywistym ludności Polski a jej poziomem rozwoju gospodarczego, – analizuje zjawisko depopulacji w powiązaniu z migracjami.
1.3. Migracje wewnętrzne i zewnętrzne ludności Polski	– rozumie pojęcie <i>migracja</i> i podaje co najmniej dwa przykłady migracji Polaków.	– charakteryzuje migracje wewnętrzne i zewnętrzne Polaków, – podaje co najmniej trzy przyczyny migracji zewnętrznych Polaków, – rozumie pojęcia <i>imigracja</i> i <i>emigracja</i> .	– omawia zróżnicowanie przestrzenne salda migracji wewnętrznych Polaków na podstawie kartogramu, – wymienia co najmniej cztery kierunki migracji zewnętrznych Polaków.	– podaje skutki migracji wewnętrznych i zewnętrznych dla Polski, uwzględnia migrantów, którzy przybyli do Polski, – analizuje kierunki migracji Polaków w kontekście atrakcyjności	– wyszukuje wiadomości z dostępnych źródeł na temat liczby migrantów i uchodźców, którzy przybyli do Polski w ostatnich latach, – podaje przyczyny ich przyjazdów.

				wybieranych krajów.	
1.4. Struktura demograficzna ludności Polski	– potrafi odczytać dane z piramidy wieku i płci ludności Polski, – wymienia co najmniej dwie cechy charakterystyczne dla wieku i płci społeczeństwa polskiego, – wymienia co najmniej dwie konsekwencje starzenia się ludności Polski.	– potrafi omówić piramidę wieku i płci ludności Polski z uwzględnieniem okresów wyżów i niżów demograficznych, – dzieli ludność według ekonomicznych grup wieku, – zna tendencję przeciętnej długości trwania życia w Polsce.	– analizuje piramidę płci i wieku ludności Polski, – poprawnie odczytuje z kartogramów regiony o dużym i małym udziale ludności podzielonej według grup ekonomicznych, – zna indeks starości demograficznej dla Polski.	– wyjaśnia przyczyny powojennego wyżu demograficznego oraz potrafi powiązać z nim echo wyżu demograficznego, – analizuje strukturę płci ludności polski z uwzględnieniem współczynnika feminizacji.	– wyjaśnia przyczyny nierównego rozmieszczenia ludności według grup ekonomicznych, – analizuje współczynnik feminizacji dla różnych obszarów Polski.
1.5. Rynek pracy w Polsce	– zna strukturę zatrudnienia w Polsce, – rozumie pojęcia <i>restrukturyzacja</i> i <i>reprivatyzacja</i>.	– wskazuje na mapie województwa o największej i najmniejszej stopie bezrobocia, – podaje co najmniej trzy przyczyny bezrobocia w Polsce.	– wskazuje tendencje zmian w strukturze zatrudnienia w Polsce, – zna mierniki zróżnicowania rynku pracy i potrafi je scharakteryzować, – podaje co najmniej dwa skutki bezrobocia.	– wskazuje związki między procesami zachodzącymi w polskiej gospodarce a rynkiem pracy, – wyjaśnia regionalne zróżnicowanie stopy bezrobocia, – podaje przykłady wpływu integracji europejskiej i globalizacji na rynek pracy w Polsce.	– odwołuje się do wiedzy historycznej, omawiając zjawiska zachodzące na rynku pracy w Polsce, – ocenia wpływ integracji europejskiej i globalizacji na zmiany zachodzące na rynku pracy w Polsce.
1.6. Urbanizacja i osadnictwo wiejskie w Polsce	– podaje przykłady aglomeracji mono- (co najmniej cztery) i policentrycznych (jeden) w Polsce, – zna kryterium uznania jednostki osadniczej za miasto.	– podaje co najmniej dwie różnice między miastem a wsią, – wskazuje na mapie przykłady różnych typów aglomeracji.	– omawia różnice między aglomeracją mono- i policentryczną na przykładach,	– opisuje przebieg procesów urbanizacyjnych w Polsce i wskazuje charakterystyczne dla danego okresu typy miast, – wyjaśnia, na czym polega proces	– ocenia zjawisko rewitalizacji na konkretnym przykładzie, – potrafi przedstawić procesy urbanizacyjne przebiegające w Polsce w porównaniu z innymi państwami.

				rewitalizacji, – wskazuje skutki urbanizacji w polskich miastach.	
1.7. Zróżnicowanie rozwoju rolnictwa w Polsce	– wymienia co najmniej cztery czynniki rozwoju rolnictwa, – zna pojęcie <i>okres wegetacyjny</i> .	– podaje co najmniej trzy rośliny żywieniowe, które zajmują w strukturze upraw największe powierzchnie w Polsce, – wskazuje na mapie co najmniej dwa regiony Polski o sprzyjających warunkach dla rozwoju rolnictwa.	– opisuje wpływ co najmniej czterech czynników na rozwój rolnictwa, – wskazuje na mapie główne obszary upraw i hodowli w Polsce.	– wyjaśnia wpływ czynników pozaprzemysłowych na rozwój rolnictwa w Polsce, – analizuje strukturę zasiewów i strukturę produkcji zwierzęcej i formułuje wnioski.	– ocenia wpływ przemian gospodarczych zachodzących w Polsce po 1989 roku na rozwój rolnictwa.
1.8. Zmiany strukturalne przemysłu Polski i gospodarka morska	– wymienia po dwa skutki pozytywne i negatywne restrukturyzacji przemysłu, – potrafi wskazać główny kierunek zmian w przemyśle,	– potrafi podać co najmniej jeden przykład zmian strukturalnych w polskiej gospodarce, – opisuje konsekwencje restrukturyzacji przemysłu w Polsce,	– opisuje zmiany, jakie zaszły w polskim przemyśle po 1989 roku, – wymienia gałęzie przemysłu zaawansowanej technologii, które rozwijają się w Polsce,	– rozumie i wyjaśnia wpływ nakładów na działalność badawczą i rozwojową na rozwój przemysłu zaawansowanej technologii,	– udowadnia, że restrukturyzacja i reprivatyzacja przemysłu w Polsce była niezbędna dla jego dalszego rozwoju.
1.9. Zmiany i zróżnicowanie sieci transportu	– wymienia rodzaje transportu (co najmniej cztery), – potrafi podać zalety i wady co najmniej dwóch rodzajów transportu.	– wymienia co najmniej dwa województwa o dużej gęstości dróg kołowych i kolejowych oraz wskazuje je na mapie, – wskazuje na mapie co najmniej dwa żeglowne odcinki rzek.	– zna wady i zalety różnych rodzajów transportu i odnosi je do transportu Polski, – wskazuje rodzaje transportu odgrywające największą rolę w przewozie pasażerów oraz towarów, – rozumie pojęcie <i>transport intermodalny</i> .	– na podstawie danych statystycznych określa znaczenie poszczególnych rodzajów transportu w przewozie osób i towarów z uwzględnieniem transportu przesyłowego, – wyjaśnia tendencje zmian zachodzących w polskim transporcie.	– dokonuje oceny, podając racjonalne argumenty, budowy na dnie Bałtyku gazociągu Nord Stream i planowanej odnogi tego gazociągu.

II. Zróżnicowanie społeczno-kulturowe Polski					
2.2. Zróżnicowanie poziomu życia w Polsce	– wymienia co najmniej trzy czynniki wpływające na poziom życia,	– zna elementy składające się na poziom życia i podaje co najmniej po jednym przykładzie ich wpływu na ten poziom, – wymienia co najmniej dwie gminy w Polsce o największych dochodach.	– omawia na podstawie danych dostępnych w podręczniku czynniki wpływające na poziom życia w Polsce, – potrafi wskazać przyczyny bogactwa najzamożniejszych gmin w Polsce.	– analizuje na podstawie map i danych w podręczniku warunki życia w poszczególnych regionach Polski i wyjaśnia przyczyny takiego stanu, – formułuje ogólną ocenę na temat poziomu życia w Polsce popartą co najmniej trzema argumentami.	– analizuje zależności między rozwojem gospodarczym regionów Polski a poziomem życia w tych regionach i formułuje wnioski.
2.3. Regionalne zróżnicowanie ubóstwa w Polsce	– zna i rozumie pojęcia <i>ubóstwo</i> i <i>wykluczenie społeczne</i> , – podaje co najmniej pięć sposobów przeciwdziałania i zapobiegania ubóstwu oraz wykluczeniu społecznemu.	– wskazuje na mapie co najmniej po dwa województwa, w których notowany jest najwyższy i najniższy wskaźnik skrajnego ubóstwa, – zna wpływ wykształcenia na zasięg skrajnego ubóstwa.	– wymienia czynniki, które wpływają na zjawisko ubóstwa i odnosi je do województw, w których ten wskaźnik jest wysoki, – wyjaśnia, na czym polega wykluczenie cyfrowe i podaje sposoby przeciwdziałania takiemu wykluczeniu.	– wyjaśnia, w odniesieniu do różnych cech demograficzno-ekonomicznych społeczeństwa, zróżnicowanie przestrzenne poziomu ubóstwa w Polsce, – proponuje sposoby przeciwdziałania ubóstwu w odniesieniu do województw o wysokim wskaźniku skrajnego ubóstwa.	– na podstawie posiadanej wiedzy na temat starzenia się społeczeństwa polskiego formułuje prognozę dotyczącą zmian wartości wskaźnika skrajnego ubóstwa w ciągu najbliższych lat.
2.5. Działania na rzecz rozwoju lokalnego i regionalnego	– rozumie pojęcia <i>partycypacja społeczna</i> i <i>budżet obywatelski</i> , – podaje choć jeden przykład partycypacji społecznej w regionie, w którym mieszka.	– wymienia co najmniej trzy cele rozwoju lokalnego i regionalnego, – podaje przykłady wykorzystania budżetu obywatelskiego przez lokalne społeczności.	– podaje co najmniej cztery przykłady czynników wpływających na rozwój lokalny i regionalny, – opisuje dwie ścieżki partycypacji społecznej.	– analizuje czynniki rozwoju lokalnego i regionalnego i odnosi je do swojego miejsca zamieszkania lub regionu.	– ocenia rolę konsultacji społecznych i budżetu obywatelskiego w życiu polityczno-społecznym i gospodarczym lokalnych społeczności.
III. Przyrodnicze uwarunkowania gospodarczej działalności człowieka					
3.1. Przyrodnicze	– rozumie pojęcia <i>żywność</i>	– wymienia i pokazuje na	– podaje przykłady, jak	– wyjaśnia przyczyny	– udowadnia, że rolnictwo

uwarunkowania rolnictwa	<i>gleby i okres wegetacyjny</i> , – wymienia co najmniej dwa czynniki, od których zależą warunki rozwoju rolnictwa.	mapie co najmniej po dwa regiony na świecie o dobrych i złych warunkach rozwoju rolnictwa, – podaje przykłady gleb o dużej żyzności.	klimat, ukształtowanie powierzchni, żyzność gleb i zasoby wodne wpływają na rozwój rolnictwa i wskazuje na mapie przykłady regionów, gdzie możemy zaobserwować ten wpływ.	zróżnicowania warunków rozwoju rolnictwa na świecie, – analizuje obszary katastrof ekologicznych spowodowanych przez rolniczą działalność człowieka i formułuje wnioski, – opisuje, jak warunki przyrodnicze wpływają na rozwój rolnictwa w regionie, w którym mieszka.	jest sektorem gospodarki w największym stopniu uzależnionym od środowiska przyrodniczego.
3.2. Wpływ surowców mineralnych na rozwój przemysłu i handel zagraniczny	– nazywa główny surowiec energetyczny Polski – węgiel kamienny, – wymienia co najmniej trzy kraje wydobywające ropę naftową.	– na podstawie mapy w podręczniku podaje nazwy państw wydobywających węgiel kamienny i brunatny w Europie, – wie, że surowce eksportują przede wszystkim kraje słabiej rozwinięte gospodarczo.	– charakteryzuje strukturę importu i eksportu wybranych państw na podstawie diagramów w podręczniku, – wyjaśnia przyczyny spadku wydobycia węgla kamiennego.	– analizuje wydobycie surowców mineralnych i wskazuje ich wpływ na rozwój przemysłu, – wyjaśnia przyczyny spadku znaczenia przemysłu ciężkiego w gospodarce.	– wyjaśnia znaczenie wydobycia ropy naftowej dla rozwoju gospodarki w krajach ją wydobywających i krajach, które ją przetwarzają.
3.3. Pokonywanie przyrodniczych ograniczeń w działalności gospodarczej człowieka. Rozwój zrównoważony	– zna i rozumie pojęcia <i>system przyrodniczy</i> , <i>rozwój zrównoważony</i> i <i>konsumpcjonizm</i> , – wymienia co najmniej trzy zmiany w środowisku przyrodniczym, które są dziełem człowieka.	– zna i rozumie pojęcie <i>antropopresja</i> , – podaje co najmniej dwa przykłady antropopresji, – wymienia co najmniej cztery cele zrównoważonego rozwoju.	– opisuje zmiany zachodzące w gospodarce i ich wpływ na stan środowiska przyrodniczego, – podaje przykłady działań zmierzających do zmian relacji człowiek – środowisko (CZR).	– wskazuje działania, które może podjąć w życiu codziennym, by przyczynić się do realizacji wybranych celów zrównoważonego rozwoju.	– dyskutuje na temat skutków wprowadzanych przez człowieka zmian w środowisku przyrodniczym.
IV. Relacje człowiek – środowisko geograficzne					
4.1. Wpływ działalności człowieka na	– zna i rozumie pojęcie <i>smog</i> ,	– wymienia rodzaje działalności człowieka,	– analizuje schemat przedstawiający	– wyjaśnia różnice między smogiem typu	– proponuje sposoby zapobiegania

powstawanie smogu	– wymienia co najmniej po jednym miejscu w Polsce i na świecie, gdzie jest zła jakość powietrza.	które przyczyniają się do powstawania smogu, – podaje co najmniej trzy działania antysmogowe.	powstawanie smogu, – podaje dwa typy smogu, – wymienia co najmniej dwa skutki oddychania toksycznym powietrzem.	londyńskiego i typu Los Angeles, – analizuje przestrzenne zróżnicowanie średniego stężenia pyłów PM 2,5 i wyjaśnia przyczyny złego stanu powietrza.	zanieczyszczeniom powietrza oraz działania, które może podjąć każdy uczeń na co dzień, by powietrze w najbliższej okolicy było czystsze.
4.2. Wpływ wielkich inwestycji hydrologicznych na środowisko geograficzne	– podaje przykład wielkiej inwestycji hydrologicznej, – wymienia co najmniej dwa powody budowy zapory na rzece.			– ocenia korzyści i negatywny wpływ wielkich inwestycji hydrologicznych na środowisko geograficzne	– wyszukuje w dostępnych źródłach informacji o innych wielkich inwestycjach hydrologicznych i porównuje skutki ich powstania.
4.3. Wpływ działalności rolniczej na środowisko przyrodnicze (erozja, wylesianie, pustynnienie)	– rozumie pojęcia: <i>erozja</i> , <i>deforestacja</i> , <i>pustynnienie</i> i <i>rekultywacja</i> , – wymienia co najmniej trzy przyczyny degradacji gleb.	– wymienia co najmniej dwa skutki degradacji gleb, – wskazuje na mapie położenie co najmniej dwóch obszarów o zdegradowanych glebach, – opisuje, jak powstaje lej depresyjny.	– wymienia rodzaje erozji gleb, – podaje przykłady obszarów, na których zmiana stosunków wodnych doprowadziła do degradacji gleb, – wyjaśnia, w jaki sposób zmiana stosunków wodnych na danym obszarze wpływa na stan gleby.	– analizuje na przykładach ze świata i z Polski wpływ działalności rolniczej, w tym i monokultury rolnej, chemizacji i mechanizacji rolnictwa, melioracji i nadmiernego wypasu zwierząt, na środowisko przyrodnicze, – wskazuje sposoby przywracania wartości użytkowej zdegradowanej gleby.	– wyszukuje w dostępnych źródłach informacji, jak działalność człowieka w najbliższej okolicy wpływa na stan środowiska przyrodniczego, – dokonuje oceny wpływu działalności człowieka na środowisko w najbliższej okolicy.
4.4. Wpływ działalności górniczej na środowisko przyrodnicze. Rekultywacja terenów pogórnich	– podaje przynajmniej dwa przykłady działań człowieka zmniejszające negatywne skutki górnictwa.	– podaje co najmniej trzy przykłady skutków wydobywania surowców mineralnych, – rozumie pojęcie <i>leja depresyjnego</i> .	– zna i wymienia metody rekultywacji terenów pogórnich, – wskazuje na mapie świata i Polski obszary przekształcone przez górnictwo.	– analizuje przekrój geologiczny z okolic Bełchatowa i wyjaśnia mechanizm tworzenia się leja depresyjnego, – wyjaśnia wpływ górnictwa na środowisko przyrodnicze na	– analizuje i ocenia działania podjęte w celu rekultywacji terenów pogórnich, – proponuje inne rozwiązania niż podane w podręczniku.

				przykładzie odkrywkowych i głębinowych kopalni w Polsce i na świecie.	
4.5. Degradacja krajobrazu kulturowego	– rozumie pojęcie <i>krajobraz kulturowy</i>, – podaje przykłady co najmniej trzech krajobrazów kulturowych.	– rozumie pojęcie <i>rewitalizacja</i>, – podaje przykłady rewitalizacji w miastach polskich, – wymienia elementy krajobrazu kulturowego, – podaje cel, w jakim została stworzona Lista światowego dziedzictwa UNESCO.	– podaje co najmniej cztery zjawiska występujące na obszarach zdegradowanych, – opisuje wpływ rozwoju turystyki masowej na krajobraz kulturowy, – podaje co najmniej cztery przykłady niematerialnego dziedzictwa kulturowego.	– wyjaśnia rolę planowania przestrzennego w kształtowaniu i ochronie krajobrazu kulturowego, – uzasadnia konieczność przeciwdziałania degradacji krajobrazu kulturowego.	– analizuje proces rewitalizacji krajobrazu kulturowego i wskazuje skutki społeczno-gospodarcze tego procesu.
4.6. Proekologiczne sposoby rozwiązywania konfliktów człowiek – środowisko	– wymienia trzy źródła konfliktów interesów człowiek – środowisko, – podaje co najmniej dwa przykłady konfliktów interesów człowiek – środowisko.	– identyfikuje konflikty interesów w relacjach człowiek – środowisko, – podaje co najmniej dwa przykłady proekologicznych rozwiązań w działalności człowieka.	– na podstawie mapy w podręczniku analizuje przebieg trasy Via Baltica i wyjaśnia, na czym w tym przypadku polega konflikt interesów człowiek – środowisko, – podaje cechy proekologicznego rolnictwa, – zna i wymienia przykłady proekologicznych rozwiązań w przemyśle i usługach.	– uzasadnia, że świadomość ekologiczna odgrywa ważną rolę przy rozwiązywaniu konfliktów człowiek – środowisko, – podaje przykład konfliktu człowiek – środowisko w najbliższym otoczeniu, analizuje ten konflikt i wskazuje możliwe rozwiązania,	– dokonuje analizy czynników wpływających na rozwiązywanie konfliktów człowiek – środowisko w odniesieniu do potrzeb ludzi żyjących tu i teraz oraz przyszłych pokoleń.